

Departamento di
Enseñansa Aruba

Landsexamen

ECONOMIE HAVO

VAKINFORMATIE LANDSEXAMEN 2027

Departamento di Enseñansa Aruba
Stadionweg 37
Tel: 5283400
Email: examen@ea.aw
Website: www.ea.aw

Departamento di
Enseñansa Aruba

Landsexamen

De vakinformatie wordt samengesteld door Departamento di Enseñansa Aruba en vastgesteld door de minister.

Inhoud

1. INLEIDENDE OPMERKINGEN	4
2. EXAMENPROGRAMMA	4
3. CENTRAAL EXAMEN	6
4. COMMISSIE-EXAMEN	6
5. BEREKENING EINDCIJFER	6
BIJLAGE 1 EXAMENSTOF	7

1. Inleidende opmerkingen

Het landsexamen economie havo bestaat uit een centraal schriftelijk examen en een commissie-examen. Beide onderdelen zijn verplicht. Voor dit vak is er één (1) schriftelijk commissie-examen. In het examenprogramma staat onder andere vermeld welke examenstof centraal wordt getoetst en welke delen via het commissie-examen aan bod komen.

2. Examenprogramma

In [Bijlage 1](#) staat een beschrijving van de examenstof.

In de onderstaande tabel geeft een 'ja' aan in welk(e) examen(s) de vaardigheden en kennis getoetst worden.

Tabel 1 verdeling van de vaardigheden en kennis over de verschillende examens

Domein	Subdomein	Centraal examen	Schriftelijke commissie-examen
A Vaardigheden	A1 Informatievaardigheden	ja	ja
	A2 Rekenkundig en/of grafisch onderbouwen	ja	ja
	A3 Standpuntbepaling	ja	ja
	A4 Strategisch inzicht	ja	ja
	A5 Experimenten	nee	ja
B Concept schaarste		nee	ja
C Concept ruil		nee	ja
D Concept markt	D1 Marktvraag	ja	ja
	D2 Marktaanbod	ja	ja
	D3 Marktmechanisme	ja	ja
	D4 Marktvormen	ja	ja
	D5 Kostenstructuur en opbrengsten	ja	ja
	D6 Consumentengedrag	ja	ja
	D7 Producentengedrag	ja	ja

Domein	Subdomein	Centraal examen	Schriftelijke commissie- examen
D Concept markt (vervolg)	D8 Markt falen, overheidsingrijpen en welvaart	ja	ja
	D9 Arbeidsmarkt	ja	ja
E Concept ruilen over de tijd	E1 Gezinnen ruilen over de tijd	ja	ja
	E2 De overheid ruilt over de tijd	ja	ja
	E3 Pensioenen	ja	ja
F Concept samenwerken en onderhandelen	F1 Speltheorie	ja	ja
	F2 Samenwerken en onderhandelen	ja	ja
	F3 Markt falen	ja	ja
G Concept risico en informatie	G1 Risico en verzekeren	ja	ja
	G2 Asymmetrische informatie	ja	ja
	G3 Risico en rente	ja	ja
H Concept welvaart en groei	H1 Macro economische kringloop, nationaal inkomen en welvaart	ja	ja
	H2 Economische groei	ja	ja
	H3 Ongelijkheid en herverdeling	ja	ja
	H4 Arbeidsmarkt en werkloosheid	ja	ja
I Concept goede tijden, slechte tijden	I1 Conjunctuur en conjuncturele verschijnselen	ja	ja
	I2 Overheid, centrale bank en conjunctuur	ja	ja
J Onderzoek en experiment		nee	ja
K Keuze- onderwerpen		nee	ja

3. Centraal examen

Het centraal examen economie voor de havo is een schriftelijk examen en gaat over de exameneenheden die vermeld staan in het examenprogramma (zie [Bijlage 1](#)).

In de onderstaande tabel staat een overzicht van de aard, de duur, de toegestane hulpmiddelen en de weging van het centraal examen.

Tabel 2 voorschriften voor het centraal examen

Opdracht	Tijdsduur	Toegestane hulpmiddelen	Weging
Schriftelijk beantwoorden van vragen	210 minuten	Staat in de rooster van het centraal examen	1

4. Commissie-examen

De volledige examenstof wordt verdeeld over één (1) schriftelijk commissie-examen zoals aangegeven in het examenprogramma. In [Bijlage 1](#) staat een beschrijving van de examenstof.

In de onderstaande tabel staat een overzicht van de aard, de duur, de toegestane hulpmiddelen en de weging van het commissie-examen.

Tabel 3 voorschriften voor het commissie-examen

Commissie-examen	Opdracht	Tijdsduur	Toegestane hulpmiddelen	Herkansing mogelijk	Weging
Schriftelijke commissie-examen	Schriftelijk beantwoorden van vragen	120 minuten	-Woordenboeken -Rekenmachine	Ja	1

5. Berekening eindcijfer

Het eindcijfer is het gemiddelde van het cijfer voor het centraal examen en het cijfer voor het commissie-examen.

Eindcijfer=
(cijfer centraal examen + cijfer commissie-examen) gedeeld door 2, afgerond op een heel getal.

Bijlage 1 Examenstof

DOMEIN A: VAARDIGHEDEN

Je kunt economische concepten herkennen en toepassen in uiteenlopende contexten.

DOMEIN B: CONCEPT SCHAARSTE

Je kunt in contexten analyseren dat beperkte middelen en ongelimiteerde behoeften dwingen tot het maken van keuzes.

DOMEIN C: CONCEPT RUIL

Je kunt in contexten analyseren dat het ruilproces de basis vormt voor een optimale inzet van middelen en iedereen optimaal zijn comparatieve voordelen kan benutten. Voorts kun je analyseren dat ruil arbeidsdeling mogelijk maakt en op welke manier geld het ruilproces soepeler laat verlopen.

DOMEIN D: CONCEPT MARKT

Je kunt in contexten analyseren dat keuzes en ruil die plaatsvinden worden gecoördineerd via de markt. Prijsvorming is het coördinatiemechanisme waarmee vraag en aanbod op elkaar worden afgestemd. De manier waarop prijsvorming plaatsvindt is afhankelijk van de marktstructuur (markt vormen) en heeft gevolgen voor toetreding, welvaart en economische politiek.

DOMEIN E: CONCEPT RUILEN OVER DE TIJD

Je kunt in de context van gezinshuishoudingen, ondernemingen en overheid analyseren dat ruil niet alleen op één moment in de tijd plaatsvindt maar ook over de tijd. De prijs die deze intertemporele ruil coördineert is de rente.

DOMEIN F: CONCEPT SAMENWERKEN EN ONDERHANDELEN

Je kunt in contexten analyseren dat, wanneer belangen van individuele actoren conflicteren, samenwerken en onderhandelen meer surplus oplevert voor (markt)partijen dan te vertrouwen op het nastreven van eigenbelang. Centralisatie, waarbij (collectieve) dwang het middel is om acties tot stand te brengen, kan een alternatief coördinatiemechanisme zijn voor individuele keuzes.

DOMEIN G: CONCEPT RISICO EN INFORMATIE

Je kunt in contexten analyseren dat gezinnen en ondernemingen bij het maken van keuzes informatie verzamelen ten einde onzekerheid te verkleinen. Aangezien de informatie vaak een beperkt karakter zal hebben, moeten transactiepartijen een inschatting maken van mogelijke gebeurtenissen (risico) en de mate waarin transactiepartners gebeurtenissen beïnvloeden of informatie achterhouden die relevant is voor het tot stand brengen van een transactie (asymmetrische informatie).

DOMEIN H: CONCEPT WELVAART EN GROEI

Je kunt in contexten analyseren wat op nationaal en op mondiaal niveau de oorzaken zijn van economische groei en van de verdeling van inkomen en welvaart. Keuzes op microniveau werken door op macroniveau in elke economie die gekenmerkt wordt door wederzijds afhankelijke markten.

DOMEIN I: CONCEPT GOEDE TIJDEN, SLECHTE TIJDEN

Je kunt in contexten analyseren waarom er sprake is van korte termijn schommelingen in economische activiteiten en welke mogelijkheden en grenzen er zijn voor conjunctuurbeleid. Conjunctuurschommelingen laten zich niet gemakkelijk beïnvloeden mede door toedoen van rigiditeiten.

DOMEIN J: ONDERZOEK EN EXPERIMENT

Je kunt door het deelnemen aan experimenten een conclusie trekken die getuigt van een 'economische kijk' op maatschappelijke verschijnselen en van strategisch inzicht. Je kunt analyseren welke grenzen aan de verklaringskracht van theoretische concepten gesteld kunnen worden.

DOMEIN K: KEUZEONDERWERPEN

Je kunt een economisch concept in verschillende contexten vergelijkenderwijs analyseren. Je kiest ten minste twee keuzeonderwerpen om deze analyse uit te voeren.

Een uitgebreide beschrijving van de examenstof is te vinden in de syllabus economie havo 2027 op <https://www.examenblad.nl/system/files/exam-document/2025-07/syllabus-economie-havo-2027-versie-2.pdf>